

حریت فکریه

ممالک عثمانیه ایچون سنه لکی ۴۰ آلتی آیللی ۲۰ غروشد
ممالک اجنبیه ۱۲ ۷ فراقد

آیونه شرائلی:

محل اداره سی: باب عالی جاده سنده
یکی عثمانلی مطبعه و کتبخانه سی

سلیمان پاشا مرحوم

بوش بوتون اہتمام حفريات ،
سیلین بر خیال ، اوکرز و تبر .
برآز اطراف یوقلایان ، هیات ،
بوله جق ایکنه لرله فیرکه تلر !

ادریس صبیح

مسائل اجتماعیہ

کندمزی طائقی و طائقی لازمدر

— ۵ —

حقوق کافہ افراد عثمانیہ ارہ سنده متساوی ضرورتہ
عدم توزیع و تقسیم کیفیت بین العناصر برطاقم ذہنیت لر
تولید ایتمشد رکہ تأثیرات مشومہ سنی « عثمانی » روح
و حسنک دلخوا و وجہلہ انلر دہ انکشاف ایتممش اولمسنده
کورپوروز . ہلہ محاربات النیہ اخیرہ ، مدھش و فجیع
مللرالیہ نظر بہت و تلہف مزہ جاریمق لازمدر . تاریخمزی
باشدن باشہ تدقیق و تتبع ایدر ایسہک مطلقیتک صفحات
متعددہ سنده عناصر غیر مسلمہ فی وطن عثمانی بہ قارشو
صمیمی برحس محبت بسلامکدن اوز افلاشدیرمغہ صالح
اجتماعی بض واقعه لرہ تصادف ایدیوروز : بورادہ تشریحات
تاریخیہ بہ کیریشمکدن صرف نظر ایدرک دیہلم کہ طرف
حکومتدن محضاً حریت ادیال اساسہ مستنداً عناصر غیر
مسلمہ بہ بخش قتلان و بالاخرہ ، ماہیت اصلیمہ سنی یک
چوق تجاوز ایلہ سقف روحانیلری اتشدہ مجتمع فردیتلر
ایچون عادتا مستثنی بر « حقوق عمومیتہ ملیہ » یک
وجودیتہ میدان ویرمچک درجہ دہ کسب فسحت ایلین
« امتیازات مذہبیہ » ، اولجہ ایضاح اولنان ذہنیتلرک تولدیتہ
یک زیادہ یاردیم ایتمشدیر . بو مطالعہ عاجزانہ مزی ،
یا کلش تفسیر اولنامق ایچون بعض افکار تالیہ علاوہ سیلہ
تشریح ایتمک ایستیوروز . ظن اولنمسون کہ بز امتیازات
مذہبیہ یک علمیندہ برفکر بسلہ یوروز . مادامکہ حکومت
عثمانیہ یک مؤسس و حکمدارلری دین مبین اسلامہ

سالکدر ؛ البتہ منہاج و اساس حرکتلری احکام مجملہ
شرعیستہ توفیق و « لا اکراہ فی الدین » امر جلیلی
دائما بتون لوازم و تفرعاتیلہ تطبیق ایتمکہ ساعی اولدیلر ؛
شو حالہ نز ، ممالک عثمانیہ سده حریت ادیالک تمامیلہ
تأسیسی ، برامر شرعی ، بر ضرورت و لازمہ ذبیہ اولق
اوزرہ تلقی ایدیوروز . بو خصوصہ اعتراض سردینہ محل
اولیہ جفتی دہ ادعا ایلدوروز . مقصد اصیلیمز دولت عثمانیہ جہ
عموم افراد تبعہ ایچون (جنس و مذہب ، دین ، عنصر ،
عرق نظر اعتبارہ آلفقسنرین) متساویاً مرعی و معتبر
بر « حقوق عمومیتہ عثمانیہ Droit public ottoman »
وضع و تطبیق و بناء علیہ مقدرات دولتن بتون
عنصری ہم مستفید و ہم مسئول ایتمک کیفیاتسک
ممکن الحصول اولدیغی و حالبوکہ مع التأسف بو
اساس مهم نجات یرینہ وطن عثمانیک بزجوق نقطہ دن
خسار مادی و معنویسنی موجب و عناصر غیر مسلمہ یک
قلباً و حساً تام عثمانی اولملرنی نوعاً مانع بر « ملی حقوق »
تأسیس ایدلدیکنی عرض و ایضاح الیکدر . انتظار
قیلندن اولہرق شوراسنی علاوہ ایدلم کہ : افراد تبعہ
عثمانیہ یک حقوق نقطہ بندن مساواتی کافل اولہ جق
تدابیرہ توسل ایدن صدر اعظم کورپری زادہ شہید
مصطفی فاضل پاشا یک عاقبت النیہ سنی بو خصوصہ برنجی
دفعہ اولہرق ساحۂ ادارہ عثمانیہ وجود بولان بواساس
مرغوب و مستحسنک مع التأسف افولنی تولد ایتمشدیر .
امیزکہ مرحوم مشارالیک اثر جلیل تأسیسکارانہ سنی
تعیق ایدمچک رجال منورہ ظهور ایدہ ایدی ، بسط
و ایضاح ایتمکہ چالیشدیغمز شودعوی بوکون بر « متعارفہ »
شکلندہ عرض وجود ایتمش اولور ایدی .

« جماعت » و « ملت » اساسلریستہ استناداً کتلہ لرہ
تفریق و تقسیم ایدیلان عناصر سائرہ عثمانیہ - تکراراً
عرض ایدلم - سلطنت کنیسیائیہ یک حمایت و محاببت جدیدی
الشدہ اولہرق عوامل تکمیل و تکاملک استکمالانہ
برطرفدن بذل جہد و غیرت ایلمش و دیگر طرفسندن دہ

و نہ تہ ریال ، قومیت لر ذہنیت اہالی نی قولایاقلہ ادارہ
موفق اولدیلر .

بوسیات مدخولہ - تعمیر معذور کورولسون -
قارشوسندہ اعتقاد و محبت مقابلهٔ عصریہ نی تأمین ایتمک
نہ قدر مشکل حتی محال اولدیغنی اثباتہ قالفیشمق عبشر.
طالعک شومنجوس جلوسنہ باقیکنزکہ عناصر غیر مسلمہ
- بالادہ عرض و ایضاح اولدیننی وجہلہ - حریت دینیہ
تمامیلہ مظهر ایکن ، دین مسائلی برچوق سیاسی غایہ لک
حصولنہ آت و سبب اتخاذ ایدلمکدنشائی دولت عثمانیہ
قارشو بونقطہ نظر دینی اوصاف اقرار ، اسناد لر یاغدرلمدن
اجتناب اولونماش و بوسورتلہ مملکت مزده دین ، سیاسیات
ایلہ قاربشدرلمشدر . و قتیلہ ایتالیا ، فرانسه ، اسپانیا
وسائر برچوق ممالک غریبہ دہ بشریت ، دین یوزندن
نیجہ اعتسافہ دوجار اولمش ، انکیزیسیون محکمہ لرینک
قرارلری عقل بشرہ دہشت وبرہ جک درجہ دہ و حشت
نشاریکن ، اعصار سالفہ دہ سربستی و جدان ، کلیساجہ
مضرعداولتان بعض اساساتی تلقین ایتدیکندن طولانی
«ایہ» دولہ نام حکیمک پارسہ دبری دبری یاقلمسی
موجب اولہ جق مرتبہ مفقود بولنیورکن ، اندلس وقایع
و فجایی ارباب و جدان «اصفتہ قان اغلا نیورکن ، زوالی
عثمانی حکومتی علیہ ساجیلان سوم شوم و مفتزیانک
ارتق نہ کی مقاصدہ مبتی اولدیغنی ایضاح ایتمک فضلہ
اولور . حاکم موقعندہ بولتان عصر اسلامک عالم بشریتدہ
قدرنی تنزیل ایچون الدن کلن مرشی دریغ اولمادی .
وداخلدن ، خارجدن اودرجہ ارتکاب مباحہ ایدلدی کہ
ترکیادہ ترکلرک ، مسلملرک ادارہ امور ایتملری عالم انسانیت
ایچون بزل ، خرسیتانلق نقطہ سندن ایسہ عفو اولتماز
برقصور کی تاقی اولغہ باشلادی . پارلامنتولردہ بیله
بویولده ادارهٔ کلام و ایراد مقال کستاخلقندہ بولتان باش
وکیللر کورلدی . ہلہ دینہ مندر بیتلری بیلہ مشکوک
اولان نیجہ حکما و شعراء غرب ، اسپر و حشت ، زبون
ظلم و اعتساف بولتان اولاد عیسانک خونخوار ترکلرک

ہویت ملیہ نی برچوق تشکیلات اساسیہ سایہ سندہ ہر فردک
روحندہ تجسم ایتدیرمکک موفق اولمشدر . ایستہ شو
وضیعت ، سلطنت و حکومت عثمانیہ ایچندہ اضافی - فقط
تأثیرات مغربیہ اعتباریلہ وطن و روح دولت ایچون
ہر حالدہ غیر نافع - برطاق « مراکز قوت » ک وجودینہ
سبب اولمشدر . غیر نافع دیبورز ؛ چونکہ کلیسا ،
مکتب ، مؤسسہ خیریہ ، خستہ خانہ ، سیلوغوس ،
قلوب ، لونجہ ، کبی اشکال متووعہ ایلہ تأسیس ایدن
بومرکزی قوتلر - معنائک بشون قوتیلہ - عثمانیلرک
اعتلائی شان و سلطنتہ دکل ، منسوب اولدقلری
« ملیت » لک ساحۂ اجتماعیات و اقتصاد ایدلہ ترقیلرینی
تأمینہ چالیشدیلر . واقعا بوجہ دہمت تکملات
بشریہ نقطہ نظرندن شایان تقدیر و تحسیندر فقط بومنفرد
مساعی ، ہیئت مجموعہ عثمانیہ بر « وحدت » تأمین ایتدی
دیہمیز . بالعکس جسم دولتک ہر خصوصہ اکتساب
قوت و مکنت ایتمسی موجب اولان عوامل مؤثرہ
حیاتیمسک بر چوغنی - ایلری کتیمک ایستیمبورز -
برحال عطالت و ضعفدہ برافشدر . دہا آجیق افادہ مرام
ایچون دیہہ بیلیرکہ بوتشکیلات ، عناصر عمومیہ عثمانیہ نک
قایناسمنہ ، مقتضای تابعیتدن اولان « وحدت آمال »
پارای ایتندہ برلسمنہ یک بیوک حائللر چکمشدر .
یک رنگی دولتی منافع و مقاصد خصوصیہ لرینہ غیر موافق
بولان اعدای داخلیہ و خارجیہ من ، مقدرات دولتی ادارہ
خصوصندہ اشتراک ایتدیرلش عناصر سائرہ عثمانیہ نی
- بنہ بوتشکیلات و تأسیسات ملیہ دلاتیلہ - ترککک ،
عثمانیلغہ اسلامیتہ قارشو بعض وعداوت بسلامکہ سوق
ایتدیلر . بو خصوصہ صرف اولتان دہمت وغیرتلمری اودرجہ
ماہرانہ ادارہ اولندی و تأثیرات مضرہ و مشومہ منی اوقدر
مکمل برصورتدہ کوستردی کہ بزدہ عناصر غیر مسلمہ ،
حکومت عثمانیہ عادتاً بیانجی برنظرلہ باقغہ اونی براوی
بدرکی دائماً شبہ و عدم امینتہ تاقی ایتمکک آلیشدیلر . ایش
بورادہ کلدکدن صوکرہ بالطبع وساطت تبرید چوغالدی

بيوند و رغندن قور تللرني (۱۰۹۱) تا مین ایچون دون کیشودن
فضله بر قهرمان، بر مجاهد کسیدیلر. سحار شعر لوله
جاذبه دار نظری ایله عالمی و لوله بر بردیلر. بوجاهداتک
اسباب مولده سنی علم روح و اخلاق نقطه نظرندن تدقیق
و تعمیق کیریشیرسه ک عواملنده علویت دکل بلکه بر جوق
سفلیتیلر، هم ده انسانی ایکنر ندره جک خسیس غایه لر
بوله جغمز دن امینر ...

کریدی احمد ساقی

- بیروت : ۱۹ مارچ ۳۳۰ -

خصومت ، محبت

- افراد اعتباریله، جمعیات اعتباریله -

جلال نوری بک افندی بک نقطه نظر یله عباده - جودت
بک افندی بک نقطه نظر نی تشکیل ایدن ایکی منتهی ... :
خصومت ، محبت .

بر برینه ربیطی قابل اولمالان ایکی کله ؛ بر نقطه ده
جمع ایدیه مین ایکی معنی .

آنحی بعض کلماتک، اجسامده کی خواص طبیعه کی،
خاصه انبساطیه و انقباضیه سی اولدیغندن بواکی کله مکده
اونوعدن اولوب اوله مایه جغنی تدقیق فائده دن خالی اولماز .
صور مطلقه سنی آله آله جق اولورسه ق، حقیقه "خصومت"
ابدیا "محبت" ک ضد و مخالف لایزالی قالیر ؛ فقط انظاره
انحرافات مختلفه ویره رک باق جق اولورسه ق اوقت تنوعات
و درجات باش کوسته ریر :

من جهة خصومت و یا محبت، زمان و مکان ایله و یا قیود
و شروطه تبعاً خصومت و یا محبت و الخ

بن براده نه جلال نوری بکک خصوصیتی، نه ده عباده
جودت بکک محبتی مقیاس بحث ایتیه جکم ، یالکنز
آره لر نه بواساس اوزرینه کچمش بر اختلاف اجتہادی
وسیلہ مطالعه اتخاذ ایدره ک ذهنه تیار ایدن بر بحث
اجتماعی یازه جغم. بن نقطه نظر م، باشقه بر مبدآن باشلا یه جق ؛

بلکه بعض نقطه لر نه مباحثینک فکر لریله احتکاک
ایدیه جک . اوکا دییه جکم بوق .

بن "خصومت" و "محبت" ی افرادی و اجتماعی
اولره ق مطالعه ایتک ایسته بورم .

..

افراد نقطه نظرندن "محبت" می "خصومت" می
تغایب ایدیه لیدر ؟ ...

دها واضح بر افاده ایله : بین الافراد حکم فرما
اولق لازم کلن صفت هانکیسی اولمالیدر ؟ ... مثلاً :
جدال حیانه افراد ، یکدیگره خصمانه می داورانمالی ،
دوستانه می ؟ ...

محقق درسیکزه ک : الله ، الله بونده تردد ایدیه جک
نه وار ؟ ... افراد آره سنده هر وقت محبت قائم ودانم
اولق لازم کله جکنی کیم انکار ایدر ؟

فقط نیم بو - وزم ، یالکنز بر قومیه و یا جمیته منسوب
افراد اعتباریله دکیل ، بالعموم افراد بشریه اعتباریله در .
بر فرد ، هانکی ملیته منسوب اولورسه اولسون مطلقاً
هم جنسینه محبت کوسته رمه لی می ، مثلاً : بر تورک ، بر
بولغاره ، بر یونانی یه آرده بوقدر قان دوکولد کدن
صو کرده - قارشیلادینی وقت - محبت می کوسته رمه لی ،
یوقسه حس کین و انتقامی ، دیشلر نی عجیر دانه ق هان
اظهار می ایتیه لی ؟ ...

بو سوؤاله ، امینم که مثبت ، منفی - مختلف جواب
ویره جکلر واردر . اولنردن اول کندیم جوامعی ویره م :
بوراده "محبت" جینک رأی طرفده می ، یعنی مطلقاً
علی الافراد هر کس یکدیگره محبت ابراز ایتیه لیدر ؛ حتی
ممکن اولورسه - بولغار لته ، یونانلغه باقیهرق - لندن
کلدیکی ، محتاج بولدینی حاله بوتون انسانیتک سوقیه
معاونت ، خیر خواهلر ایتیه لیدر . بو ، بیایر میسکرتیه
بکزه مه لیدر ؟ ... هانیا ایکی اوردو حرب ایدرده معر که نک
ختامنده طرفین بین الموتی کزدرک بحرحولی طویلارکن
خضم اوردوسی افرادندن اولانلرده معامله انسانیه